

Anca PREDA

**MAURICE RAVEL – analize structurale
vol. I**

Anca PREDA

**MAURICE RAVEL –
ANALIZE STRUCTURALE
vol. I**

**Editura UNIVERSITARIA
Craiova, 2015**

Referenți științifici:

Prof. univ. dr. habil. Petruța COROIU

Prof. univ. dr. Mădălina RUCSANDA

Copyright © 2015 Editura Universitaria

Toate drepturile sunt rezervate Editurii Universitaria.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al editorului.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

PREDA, ANCA

Maurice Ravel - analize structurale / Anca Preda. - Craiova :
Universitaria, 2015-

vol.

ISMN 979-0-9009865-4-2

Vol. 1. - 2015. - Conține bibliografie. - ISMN 979-0-9009865-
5-9 ; ISBN 978-606-14-0974-7

78(44) Ravel,M.

929 Ravel,M.

Introducere

Decizia de a alege repertoriul analizat este motivată atât de prezența aspectelor stilistice comune, cât și a diferențelor care arată abordarea nuanțată în ceea ce privește nivelul de suprafață. Toate lucrările abordate m-au fascinat încă de la primul contact și au continuat să mă captiveze cu cât descopeream noi detalii și sonorități. Am început să devin tot mai intrigată de felul în care au fost construite, de influențe, de context. De aceea, intenția mea a fost de a cerceta atât contextele în care au fost compuse, cât și de a le explora îndeaproape prin analiză, pentru a le percepe mai clar și a reuși să transmit mai departe un limbaj complex și inovator.

Repertoriul pe care l-am ales acoperă momentele importante ale perioadei componistice și demonstrează atât complexitatea influențelor interculturale și interdisciplinare, cât și polivalența stilului – de la clasic la avangardist. Analizate în ordine cronologică, în subcapitole separate, am încercat să ilustrez caracteristicile relevante legate de stilul, tehnica pianistică și expresivitatea specifice fiecăreia dintre lucrările abordate.

Joseph-Maurice Ravel (7 martie 1875 – 28 decembrie 1937) a fost un compozitor și pianist francez, cunoscut în special pentru subtilitatea, splendoarea și emoția muzicii sale, fiind considerat una din figurile proeminente ale muzicii secolului al XX-lea. Lucrările sale pentru pian, precum suitele *Miroirs* și *Gaspard de la nuit* sunt exemple de virtuozitate, iar piesele sale pentru orchestră, ca *Daphnis et Chloé* sau aranjamentul *Tablourilor* într-o expoziție de Modest Mussorgsky sunt notabile pentru folosirea culorilor tonale și varietății de sunet și instrumentație. Pentru publicul larg, este,

probabil, cunoscut pentru Boléro pentru orchestră, pe care el însuși a considerat-o o lucrare ne semnificativă, descriind-o ca fiind "o piesă pentru orchestră fără muzică".

Fiul inventatorului Joseph Ravel (elvețian) și al Mariei Delouart (de origine bască), s-a născut la Ciboure, lângă Biarritz, parte a regiunii basce franceze, la granița cu Spania. La 7 ani, după ce s-a mutat împreună cu familia la Paris, a început să ia lecții de pian, după 6 ani compunând primele piese. Încurajându-i activitățile muzicale, părinții săi l-au trimis la Conservatorul din Paris, unde s-a alăturat unui grup de artiști tineri și inovatori cunoscuți sub denumirea de Les Apaches. Timp de 14 ani, a fost studentul lui Gabriel Fauré.

Pianul a reprezentat centrul primilor ani ai vieții muzicale ale lui Ravel. La 13 ani l-a întâlnit pe Ricardo Viñes, pianistul care i-a interpretat mare parte din creația pianistică. În anul 1889, la 14 ani, a fost admis la Conservatorul din Paris, unde a studiat compoziția cu Gabriel Fauré și în paralel, în particular, cu André Gédalge. De asemenea, întâlnirile cu Chabrier și Satie și-au pus amprenta puternic pe stilul componistic al lui Ravel. Ca student, a fost selectiv, preluând doar ceea ce a considerat că este potrivit dezvoltării sale muzicale. În același timp, a continuat să exploreze compozițiile contemporanilor săi.

Ravel a început să abordeze o varietate de forme – orchestrații orientale opulente precum Shéhérazade, compusă în 1903, an în care a terminat și Cvartetul pentru coarde – o lucrare care, precum Sonatine (începută în același an), arată două părți opuse ale personalității sale muzicale: una hedonistă și alta clasică, formală și restrânsă. Printre alte compoziții din prima perioadă componistică amintim Pavane pour une infante défunte, Cvartetul pentru coarde sau lucrările pentru pian Jeux d'eau, Sonatine, Miroirs și Gaspard de la nuit.

În 1907, după premiera ciclului de lieduri *Histoires Naturelles*, Pierre Lalo l-a acuzat pe Ravel de plagierea muzicii

lui Debussy, însă scandalul a fost aplanat după ce *Rhapsodie espagnole* a avut un real succes. Pe de altă parte, multe din lucrările sale (cvartetele pentru coarde, *Shéhérazade*, sau suita *Miroirs* pentru pian) erau considerate deja capodopere. A fost nominalizat de către Fauré pentru o serie de premii, însă după cinci încercări nereușite de a obține prestigiosul Prix de Rome, Ravel a părăsit Conservatorul. Între 1909 și 1912 a compus *Daphnis et Chloé* – cea mai mare și ambițioasă lucrare a sa care a fost pusă în scenă de coreograful Serghei Diaghilev și Baletul Rus.

În 1911, premiera comediei muzicale într-un act, bazat pe libretul lui Franc Nohain – *L'heure espagnole* – a fost primită cu reticență. Retrăgându-se la țară, din cauza sănătății din ce în ce mai șubrede, a continuat să compună, fiind, totuși, mai puțin productiv, fapt ce nu i-a influențat, însă, calitatea.

După războiul dintre 1914-1918, viața muzicală pariziană a revenit treptat la vitalitate și diversitate, iar Ravel urmează trendul noii generații de compozitori precum Schoenberg, Satie și Prokofiev. A avut o reputație internațională de succes și a devenit cel mai renumit compozitor francez. Printre lucrările acestei perioade se numără *Le tombeau de Couperin*, *Rapsodie espagnole*, *La Valse* și *Boléro* (pe care l-a descris ca fiind „o lucrare pentru orchestră fără muzică”).

În 1928 a fost invitat în SUA într-un turneu, ocazie cu care a primit distincția de doctor onorific al Universității Oxford. Jazzul și bluesul american au devenit o nouă inspirație pentru compozitor, câteva dintre cele mai importante lucrări din ultima perioadă a vieții sale, precum *Sonata pentru vioară și pian* sau *Concertul pentru pian și orchestră în Sol Major* arătând aceste influențe.

Ultimilor ani de viață le aparțin fascinanta operă după un libret de Colette – *L'Enfant et les sortilèges*, cele 2 concerte pentru pian și orchestră, *Boléro*, lucrări camerale și liedurile *Don Quixote*. În 1932 Ravel a fost implicat într-un accident de

mașină care i-a afectat grav sănătatea și productivitatea componistică, urmând ca, în 1937, o operație neurologică nereușită să-i fie fatală.

Deși mulți critici au susținut faptul că a fost influențat de Debussy, Ravel a declarat că a modelele sale au fost Mozart și Couperin, ale căror compoziții sunt mult mai bine structurate și clasice din punct de vedere formal, fiind mai apropiat de etosul specific lui Saint-Saëns. Jazz-ul american, muzica orientală și cântecele populare tradiționale europene (din Rusia sau Spania), precum și muzica lui Edvard Grieg au avut, de asemenea, o influență puternică asupra muzicii sale în care ritmuri de dans apar în mod frecvent. André Gédalge, profesorul său de contrapunct, a avut un rol important în dezvoltarea abilităților sale de compozitor. Ca orchestrator, Ravel a studiat atent posibilitățile fiecărui instrument determinând toate efectele puteau fi realizate de fiecare instrument în parte. Acest lucru ar putea constitui una din explicațiile pentru care transcripțiile pentru orchestră făcute de Ravel au avut un succes atât de mare (exemplu grăitor ar fi *Tablourile într-o expoziție* de Modest Mussorgsky).

Influența lui Maurice Ravel asupra pianisticii este enormă, în ciuda faptului că nu a compus un număr impresionant de lucrări – 15 piese și suite pentru pian, 2 concerte pentru pian și orchestră și transcripții ale lucrărilor orchestrale. Muzica sa este mereu perfect conturată după forme și structuri clasice și pare că în drumul său spre frumos nu a apelat neapărat la proceduri logice care presupun ca fiecare notă sau acord să fie explicate potrivit legilor și teoriei muzicii, sau sa facă parte dintr-o succesiune armonică logică ce să conducă spre stabilirea unei anumite tonalități. Ravel a fost un tradiționalist care a experimentat cu orice era nou. Ravel și-a început cariera componistică urmând modele precum Chopin sau Liszt sau fiind influențat de școala franceză de clavecin și de contemporanii săi (Chabrier, Fauré), însă și-a creat propriul

stil – muzical și tehnic – la pian. Este dificil de clasificat muzica sa ca făcând parte dintr-o anumită cultură națională sau de a o lega de o anumită perioadă stilistică, pentru că o serie de influențe (impresioniste, post-romantice, neo-clasice) s-au contopit într-un stil personal unic cu structurile formale clasice, creând impresia de o muzică perfect conturată.

Heinrich Schenker (19 iunie 1968 – 14 ianuarie 1935) și-a început cariera ca pianist, compozitor și critic muzical, fiind totodată un pionier în studiul manuscriselor și editarea acestora. Interesul său în teoria muzicală și analiză a crescut odată cu aceste activități, crezând că înțelegerea teoretică și metodele de predare din zilele lui erau inadecvate. Un pianist cu experiență profesională și un teoretician și analist de excepție, Schenker a lucrat mereu asupra impactului muzicii asupra urechii și efectului să asupra minții.

Felul său de a auzi muzica, dezvoltat de-a lungul a patruzeci de ani de carieră, s-a concretizat într-o teorie întocmită și exprimată printr-o metodă sofisticată de analiză în cadrul multiplelor tratate, monografii, articole ce au avut o influență irevocabilă asupra felului în care gândesc muzicienii zilelor noastre. Teoria și metoda sa au fost adoptate de cei care au analizat muzica medievală și renescentistă și chiar muzica pe care el a respins-o – muzica aparținând impresionismului, atonalismului, jazz, etc.

Schenker s-a născut în Wisniowczyki în Galicia în Austro-Ungaria (în prezent Ternopil oblast, Ucraina). A studiat pianul, de la 13 ani, cu Carl Mikuli (studentul lui Chopin) și armonia și contrapunctul cu Anton Bruckner și compoziția cu Johann Nepomuk Fuchs, la Viena între 1887 și 1890, unde a devenit un cunoscut critic, compozitor și pianist specializat în acompaniament. A studiat, de asemenea, la Universitatea din Viena, unde a câpătat și titlul de doctor în drept.

Între 1891 și 1901 a lucrat ca critic pentru ziare și jurnale din Viena, Leipzig și Berlin, timp în care a publicat și

câteva compoziții de mici dimensiuni, fiind totodată activ ca acompaniator și dirijor.

Una din lucrările sale cele mai remarcabile *Neue Musikalische Theorien und Phantasien*, (apărut în limba engleză cu titlul *New Musical Theories and Fantasies*) ce cuprinde trei volume are originea într-un eseu pe care l-a început în 1903 – *Das Tonsystem*, care a evoluat, apoi, în secțiunile introductive din *Harmonielehre*¹, în care a expus conceptele centrale de armonie, elaborare, tonicizare și cromatism. Cel de-al doilea volum al seriei – *Kontrapunkt*² – a fost publicat în 1922. Cu toate că cele cinci specii de contrapunct sever pe care le-a prezentat aici erau bazate pe cele prezentate inițial de Fux, unicitatea lui Schenker a constatat în combinarea notelor în funcție de emoțiile pe care le produceau, nu în mod mecanic, precum și faptul că acestea se pot regăsi în lucrări muzicale. Ambele volume au adoptat un punct de vedere psihologic, reprezentând un curs în ceea ce privește modul de ascultare a muzicii.

În jurul anului 1907, a conturat o teorie legată de formele muzicale și a realizat prima schemă a cărții *Die Kunst des Vortrag*³s asupra căreia a revenit periodic, însă pe care nu a publicat-o niciodată.

Jurnalele în care Schenker și-a notat detaliile fiecărei lecții de pian pe care le oferea au fost păstrate, astfel că, de aici aflăm că studenții săi nu lucrau doar tehnică și interpretare, ci și armonie, contrapunct și tehnici de analiză. Așadar, el oferea

¹ Harmony, vol. I al *New Musical Theories and Fantasies*, ed. de Oswald Jonas, trad. de Elisabeth Mann Borgese, Chicago, University of Chicago Press, 1954.

² Counterpoint, vol. al II-lea al *New Musical Theories and Fantasies*, trad. de John Rothgeb și Jürgen Thym, ed. de John Rothgeb, New York, Schirmer Books, 1987.

³ Publicată în limba engleză cu titlul *The Art of Performance*, ed. de Heribert Esser, trad. de Irene Schreier Scott, New York: Oxford University Press, 2000